

מרכז המידע למודיעין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

זרקור לאיראן

אוקטובר 2009 – מהר 1388
לשבוע שבין 24/9/09 –
1/10/09
עורך: רו צימט

במוקד אירועי השבוע:

- ✓ תגובות פומביות באיראן לחשיפת המתקן הגרעיני: חשיפת מתקן ההעשרה היא "קלף מנצח" בידי איראן ערב פתיחת השיחות עם המערב.
- ✓ בתום כינוס בן-יומיים: מועצת המומחים מצהירה אמונים למנהיג איראן בצל דחיקתו הפוליטית של רפסנג'אני.
- ✓ העמקת חדירת משמרות המהפכה לכלכלה: תאגיד הקשור למשמרות המהפכה זכה בהנפקת הענק של מניות חברת התקשורת; חברה כלכלית של משמרות המהפכה הופכת לבנק.
- ✓ סערה באיראן בעקבות הצעה להשמיט את פרק תולדות מלכי איראן מספרי הלימוד בהיסטוריה.
- ✓ משבר הנישואין באיראן: להתחתן - עסק יקר.
- ✓ תמונת השבוע: הסתיים תרגיל שיגור טילים על-ידי משמרות המהפכה במסגרת "שבוע ההגנה הקדושה".

תגובות פומביות באיראן לחשיפת המתקן הגרעיני: חשיפת מתקן ההעשרה היא "קלף מנצח" בידי איראן ערב פתיחת השיחות עם המערב

בעקבות חשיפת המתקן השני להעשרת אורניום באיראן והביקורת החריפה כנגדה מצד הקהילה הבינלאומית שבה והדגישה השבוע איראן, כי פעלה בהתאם למחויבויותיה הבינלאומיות ועל בסיס ההסכמים עליה היא חתומה מול הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית.

בראיון לתחנת הטלוויזיה האיראנית, IRINN, גינה יו"ר הארגון האיראני לאנרגיה אטומית, עלי אכבר צאלחי (Ali Akbar Salehi) את התגובות במערב לחשיפת המתקן החדש להעשרת אורניום. צאלחי הדגיש, כי המתקן נועד לצרכים אזרחיים וכי העדכון, שמסרה איראן לסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית בנוגע לפעילות המתקן, היה במסגרת מחויבויותיה הבינלאומיות ושיתוף הפעולה שלה עם הסוכנות. הוא מתח ביקורת על תגובת המערב לחשיפת המתקן ואמר, כי המערב נוהג לגנות את איראן הן במקרים בהם היא מעדכנת את הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית על מתקניה הגרעינית בזמן, הן במקרים בהם היא מעדכנת את הסוכנות באיחור והן במקרים בהם היא אינה מעדכנת את הסוכנות כלל. איראן היא מדינה עצמאית ולא תוותר לעולם על תוכניתה הגרעינית, אמר צאלחי (IRINN, 25 ספטמבר).

יו"ר ועדת המג'לס לביטחון לאומי ולמדיניות חוץ, עלא-אלדין ברוג'רדי (Alaeddin Boroujerdi) התייחס אף הוא למתקן ההעשרה החדש ואמר, כי אל למדינות המערב ולארה"ב לגרום לאיראן להתחרט על שיתוף הפעולה שלה עם הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית מעבר למחויבויותיה החוקיות. ברוג'רדי הגדיר את עמדת מדינות המערב ביחס למתקן החדש כמסע הכפשה בלתי-הגיוני ובלתי-מציאותי. הוא ציין, כי איראן זכאית להמשיך בפעילותה הגרעינית לצרכי שלום וכי היא עדכנה את הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית על פעילות המתקן מוקדם יותר מכפי שהייתה מחויבת בהתאם להסכמים עליהם היא חתומה, כלומר למעלה מ-180 יום לפני הכנסת חומר גרעיני למתקן (איסנ"א, 26 ספטמבר).

התקשורת האיראנית התייחסה השבוע אף היא בהרחבה לחשיפת מתקן ההעשרה ליד קום. במאמר מערכת, שהתפרסם ביומן השמרני ג'מהורי-אסלאמי, נכתב, כי בעקבות חשיפת המתקן הגרעיני על-ידי איראן נקלע המערב לעמדת מגננה. איראן, נכתב במאמר, אינה מחויבת לעדכן את מדינות המערב בנוגע לתוכניתה הגרעינית אלא רק את הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית. ההאשמות התוקפניות מצד מנהיגי המערב נגד איראן ערב פתיחת השיחות בינה לבין קבוצת המדינות 5+1 הוחלפו בעמדה מתגוננת לנוכח כישלון המערב לעצור את תוכנית הגרעין האיראנית. ארה"ב נכשלה בניסיונה לגייס הסכמה בינלאומית להגברת הלחץ הכלכלי נגד איראן ואפילו קבוצת המדינות 5+1 מפוצלת וכל אחת מהמדינות הנכללות בה מנסה לממש את האינטרסים הכלכליים שלהם מול איראן. בהודעתה על פעילות המתקן הגרעיני החדש, סיכם ג'מהורי-אסלאמי, הצליחה איראן להפתיע את מדינות המערב ולהבהיר

להן, שאפילו פרסום הידיעה על הסכם ביניהן לבין רוסיה אינו יכול לאפשר להן ליטול לידיהן את היוזמה במשא ומתן הקרוב עם איראן (ג'מהורי-אסלאמי, 27 ספטמבר).

ואילו היומון כיהאן הגדיר את חשיפת המתקן הגרעיני החדש כ"קלף מנצח" בידי איראן ערב פתיחת השיחות עם המערב. חשיפת המתקן, נטען בכיהאן, הכתה את המערך הדיפלומטי ואת אמצעי התקשורת המערביים בתדהמה. ההודעה על חשיפת המתקן משפרת לטענת היומון את עמדת המיקוח של איראן בשיחות הצפויות בינה לבין מדינות המערב משתי סיבות. ראשית, כיוון שריבוי מתקנים גרעיניים מאפשר לאיראן לנטרל את איומי המערב לבצע מתקפה צבאית נגד איראן ובהעדר יכולת מערבית לאיים צבאית על איראן נחלש מאוד מעמד המערב בשיחות הצפויות. שנית, כיוון שבחשיפת המתקן הגרעיני הסירה למעשה איראן מעל סדר היום את סוגיית השעיית האורניום. גם המערב הגיע עתה למסקנה, כי הוא יכול לכל היותר לפקח על תהליך ההעשרה וכי אין עוד כל משמעות לדרישה להשעיית העשרת האורניום (כיהאן, 27 ספטמבר).

בתום כינוס בן-יומיים: מועצת המומחים מצהירה אמונים למנהיג העליון בצל דחיקתו הפוליטית של רפסנג'אני

בתום כינוס בן-יומיים, שהיה הראשון מאז הבחירות לנשיאות ופרוץ המשבר הפוליטי הנוכחי באיראן, פרסמה מועצת המומחים הצהרה המביעה תמיכה נחרצת במנהיג העליון, עלי ח'אמנהאי, ובמדיניותו. בהודעת הסיכום של כינוס המועצה, שהוקראה על-ידי סגן יו"ר המועצה, איתאללה אחמד ח'אתמי (Ahmad Khatami), הצהירה המועצה על תמיכתה הבלתי-מסויגת במנהיג העליון ובעמדתו לנוכח המשבר הפוליטי באיראן בעקבות הבחירות לנשיאות.

המועצה קבעה, כי ח'אמנהאי הינו היחיד המתאים לשמש כמנהיג איראן והצהירה על האמון, שהיא רוחשת למנהיגותו. עוד קבעה המועצה בהודעת הסיכום, כי המהומות, שפרצו באיראן בעקבות פרסום תוצאות הבחירות, היו ביטוי למזימה, שנרקמה על-ידי זרים תוך שיתוף פעולה עם "סוכנים מבית" בניסיון לערער את יציבות המשטר באיראן. המועצה אף בירכה את הנשיא אחמדינז'אד על ניצחונו בבחירות (סוכנויות הידיעות, 24 ספטמבר).

תמיכת המועצה בח'אמנהאי הושגה, עם זאת, על רקע דיווחים על מחלוקת פנימית בין רוב חברי המועצה לבין חלק מחבריה, ובראשם יו"ר המועצה, עלי-אכבר האשמי רפסנג'אני (Ali-Akbar Hashemi Rafsanjani), בנוגע לאסטרטגיה הנדרשת לנוכח המשך המשבר הפוליטי הנוכחי במדינה.

בפתח כינוס המועצה התייחס רפסנג'אני למצב הפוליטי באיראן והדגיש את הצורך בשמירת האחידות בעם, פעולה במסגרת החוק וחזוק הקשר בין חלקי העם השונים. הוא גם תבע מרשות השידור האיראנית להימנע משידור "הודאותיהם" של עצורי המהומות האחרונות. רפסנג'אני גם התייחס בדבריו לתוכנית המתגבשת בימים אלה ליציאה מהמשבר הנוכחי (אילנ"א, 22 ספטמבר).

הודעת סיכום כינוס המועצה לא שיקפה, עם זאת, את דברי רפסנג'אני ואף הוקראה בהעדרו. אחמד ח'אתמי, שהקריא כאמור את הודעת הסיכום, ציין, כי ההודעה זכתה בתמיכתו של רפסנג'אני וכי היעדרותו משיבת הסיכום שלה היא עניין שגרתני. אף על-פי כן, התפרשה היעדרותו של רפסנג'אני כביטוי להסתייגותו מהחלטות המועצה.

גם התוכנית לפתרון המשבר הפוליטי, אליה התייחס רפסנג'אני, לא אוזכרה בהודעת הסיכום של המועצה. סוכנות הידיעות פארס דיווחה, כי מועצת המומחים כלל לא דנה בתוכנית זו. הסוכנות ציטטה מפי חברי מועצה, שטענו, כי התוכנית גובשה על-ידי רפסנג'אני באופן עצמאי וללא כל התייעצות עם חברי המועצה או עם המנהיג העליון ולפיכך היא אינה מקובלת על חברי המועצה (פארס, 23 ספטמבר). גם איתאללה אחמד ח'אתמי, הנחשב לאחד מתומכיו המובהקים של הנשיא אחמדינז'אד במסד הדתי האיראני, אמר בראיון לפארס, כי תוכניתו של רפסנג'אני היא תוכנית פרטית הנמצאת בטיפולו האישי בלבד. האסטרטגיה של רפסנג'אני הנקראת "התוכנית ליציאה מהמצב הנוכחי במדינה", אמר ח'אתמי, משקפת את דעתו האישית בלבד ולא הועלתה כלל בכינוס מועצת המומחים (פארס, 25 ספטמבר).

האתר הרפורמיסטי רוז דיווח בשבוע שעבר, כי לקראת כינוס המועצה, שנדחה מספר פעמים, סברו כמה מחברי המועצה, כי יש לזמן לכינוס את שני המנהיגים הרפורמיסטיים, מיר-חסיין מוסוי (Mir-Hossein Mousavi) ומהדי כרובי (Mehdi Karoubi), על מנת להציג את טענותיהם בנוגע לבחירות לנשיאות ולמשבר הפוליטי, אך עמדתם נדחתה על-ידי רוב חברי המועצה. גם הצעה לזמן את המנהיג העליון להתייעצויות במועצה בנוגע למשבר הפוליטי הנוכחי נדחתה בהתנגדות רוב חברי המועצה (רוז, 24 ספטמבר).

פגישת חברי "מועצת המומחים" עם המנהיג העליון, 24 ספטמבר

ביקורת גלויה חריגה הושמעה במהלך כינוס מועצת המומחים על-ידי איש הדת הבכיר, איתאללה מחמד דסתעי'ב (Mohammad Dastgheyb), שתקף את שתיקת המועצה לנוכח האירועים הפוליטיים באיראן ואת כישלונה להקים ועדת בדיקה שתחקור אירועים אלה. הוא טען, כי המועצה אינה יכולה לשקוט לנוכח התנהלות השלטונות במהלך הבחירות והמהומות שפרצו בעקבותיהן ולנוכח ההסתה הנמשכת כנגד רפסנג'אני ומנהיגי המחנה הרפורמיסטי. הוא גם קרא למועצה לזמן את מחמד ח'אתמי, מוסוי וכרובי למועצה על מנת להציג את טענותיהם (אמרוז, 24 ספטמבר).

דבריו של דסתעי'ב עוררו השבוע ביקורת חריפה מצד חוגים שמרנים ואף תביעות מצד כמה מחברי מועצת המומחים להדיחו מהמועצה. יצוין, כי בחודש שעבר דרש דסתעי'ב את כינוסה הדחוף של מועצת המומחים כדי לדון באירועים האחרונים באיראן ובדרישות הציבור האיראני, כפי שהשתקפו לדבריו בהפגנות, שפרצו לאחר הבחירות לנשיאות.

מועצת המומחים, המונה 86 אנשי דת, אחראית לפי חוקת הרפובליקה האסלאמית לפקח על פעילות המנהיג, למנות לו יורש ואף להדיחו, אם מצאה כי אינו כשיר עוד להמשיך ולמלא את תפקידו. רוב חברי המועצה, שנבחרו לאחרונה בבחירות, שהתקיימו בדצמבר 2006, מזוהים כיום עם הזרם השמרני-מסורתי.

העמקת חדירת משמרות המהפכה לכלכלה: תאגיד הקשור למשה"מ זכה בהנפקת הענק של מניות חברת התקשורת; חברה כלכלית של משה"מ הופכת לבנק

תאגיד תוסעה-י אעתמאד-י מבין (Tose'e-ye E'temad-e Mobin), שכמה מחברותיו קשורות למשמרות המהפכה האיראנים, זכה בראשית השבוע בעסקה הגדולה ביותר מאז ומעולם בבורסה האיראנית, שבמסגרתה הונפקו 50 אחוזים ממניות חברת התקשורת האיראנית בתוספת מניה אחת. מניות החברה הונפקו ביום ראשון בתוך חצי שעה בלבד בשווי כולל של כ-7.8 מיליארד דולר (סוכנויות הידיעות, 27 ספטמבר).

תאגיד תוסעה-י אעתמאד-י מבין מורכב משתי חברות השקעות: תוסעה-י אעתמאד ושהריאר מהסתאן (Shaharyar Mahestan) ומחברת התקשורת והאלקטרוניקה: איראן מבין (Iran Mobin). שתי חברות השקעות קשורות על-פי דיווחים, שהתפרסמו באמצעי תקשורת איראנים בשבועות האחרונים, לקרן הקאופרציה של משמרות המהפכה האיראנים, במסגרתה פועלות עשרות חברות כלכליות ומסחריות המעורבות בענפים שונים בכלכלה האיראנית.

הנפקת מניות החברה, שנדחתה מספר פעמים בשבועות האחרונים, הסתיימה בצל תהיות כבדות בנוגע לאופן ניהול העסקה. שעות ספורות בלבד לפני ההנפקה הודיע ארגון ההפרטה האיראני באופן פתאומי, כי תאגיד פ'ישגאמאן-י כויר יזד (Pishgaman-e Kavir Yazd), שאמור היה להתמודד אף הוא במסגרת העסקה, פרש מן ההתמודדות בעסקה, לאחר שלא קיבל את ההיתר הביטחוני הנדרש לרכישת מניות חברת התקשורת. היומון הרפורמיסטי "מרדם סאלארי" (Mardom Salari) דיווח (28 ספטמבר), כי בעוד שארגון ההפרטה טען, כי התאגיד ויתר מיוזמתו על השתתפות בהנפקה, טענו גורמים בתאגיד עצמו, כי ארגון ההפרטה הוא שהודיע לו, כי לא יוכל להשתתף בהנפקה מסיבות ביטחוניות.

בעקבות פרישת תאגיד פ'ישגאמאן-י כויר יזד נותרו למעשה רק שתי מתמודדות בעסקת הענק: תאגיד תוסעה-י אעתמאד-י מבין והקבוצה הכלכלית מהר אקתצאד איראניאן (Mehr Eqtesad Iranian), הקשורה אף היא על-פי מספר דיווחים למשמרות המהפכה ולמיליצייית הבסיג'.

הנפקת חברת התקשורת לתאגיד הקשור למשמרות המהפכה עוררה ביקורת חריפה ואף דרישה לביטול העסקה. כמה אמצעי תקשורת באיראן טענו, כי בהנפקת מניות של חברה ממשלתית לידי חברה ממשלתית למחצה אין משום מימוש של יעדי מדיניות ההפרטה (אלף, 27 ספטמבר; עצר-י איראן, 28 ספטמבר). במאמר מערכת, שהתפרסם השבוע ביומון ג'מהורי-אסלאמי, נכתב כי העמקת נוכחותן של חברות ממשלתיות למחצה בכלכלת איראן מגבילה את המגזר הפרטי האיראני וכי הדבר עלול להוביל בעתיד הלא-רחוק לכישלון מדיניות ההפרטה. העיתון המליץ לתקן את סעיף 44 בחוקה האיראנית (המאפשר הפרטת נכסים שבשליטת המדינה) באופן שיגביל את יכולתם של גורמים ממשלתיים-למחצה לרכוש חברות ממשלתיות מופרטות (ג'מהורי-אסלאמי, 29 ספטמבר). ביקורת דומה הושמעה גם על-ידי חבר המג'לס, אליאס נאדראן (Elias Naderan), שאף פנה לשר הכלכלה בדרישה לספק הבהרות בנוגע לעסקה (עצר-י איראן, 29 ספטמבר).

ימים ספורים טרם זכייתו של תאגיד תוסעה-י אעתמאד-י מבין בעסקת הענק בבורסה של טהראן דיווחו אמצעי התקשורת באיראן, כי מועצת הכספים והאשראי של איראן אישרה את הפיכתו של מוסד אנצאר לכספים ולאשראי, הקשור אף הוא למשמרות המהפכה, לבנק (מהר, 23 ספטמבר).

האם יושמטו מלכי איראן מספרי הלימוד בהיסטוריה?

ראש הצוות למחקרים היסטוריים במשרד החינוך האיראני, יעקוב תוכלי (Yaqub Tavakoli), עורר השבוע סערה, לאחר שעדכן, כי במסגרת שינויים צפויים בספרי הלימוד בהיסטוריה בבתי הספר יושמטו באופן הדרגתי פרקים העוסקים בהיסטוריה פוליטית וצבאית של מלכי איראן. לדבריו, יוחלפו פרקים אלה בפרקים חדשים העוסקים באנשי רוח ובפילוסופים מוסלמים חשובים באיראן. הוא ציין, כי בכוננת משרד החינוך גם לשים דגש רב יותר על המהפכה האסלאמית בספרי הלימוד בהיסטוריה (מהר, 22 ספטמבר).

דבריו של תוכלי עוררו תגובות חריפות מצד אנשי חינוך והיסטוריונים איראנים. ההיסטוריון ח'סרו מעתזד (Khosro Mo'tazed) תקף בחריפות את הרפורמה המוצעת בספרי הלימוד בהיסטוריה

ואמר, כי השינויים עליהם עדכן תוכלי אינם אפשריים. מלכי איראן, אמר מעתה, מהווים חלק בלתי-נפרד מהמורשת ההיסטורית של איראן ומושרשים היטב בקרב העם האיראני. לא ניתן להסיר את ההיסטוריה הקדומה של איראן מההיסטוריה האיראנית ומי שמבקש להשמיט את מלכי איראן מספרי הלימוד הוצה לפגוע קשות בהיסטוריה של איראן ולהרוס את עתידה (תאבנאכ, 26 ספטמבר).

מתוך שאה-נאמה (Shahnameh, ספר המלכים), האפוס הלאומי האיראני, שנכתב על-ידי המשורר פרדוסי במאה ה-11

בעקבות התגובות החריפות להצהרתו של יעקוב תוכלי נאלץ השבוע בכיר במשרד החינוך האיראני להדגיש, כי דבריו של תוכלי משקפים הצעה בלבד. האחראי על ספרי הלימוד במשרד החינוך מסר, כי אכן נבחנות בימים אלה תוכניות להכנסת שינויים בתכני הלימוד בהיסטוריה בבתי הספר, אך טרם התקבלה החלטה סופית בעניין זה (מהר, 23 ספטמבר).

יוזכר, כי לאחרונה התייחס המנהיג העליון, עלי ח'אמנאהי, לצורך להכניס שינויים בתכני הלימוד בפקולטות למדעי הרוח והחברה באוניברסיטאות באיראן על מנת להתאימם לערכים האיראנים והאסלאמיים. בעקבות דבריו הנחתה המועצה העליונה של המהפכה התרבותית באיראן לעדכן את תכני הלימוד במדעי הרוח והחברה באוניברסיטאות.

בשנים האחרונות התייחסו בכירים איראנים במספר הזדמנויות לצורך לעדכן את ספרי הלימוד גם בבתי הספר. כך, למשל, אמר בכיר במשרד החינוך האיראני בכנס בנושא חינוך, שנערך בטהראן בינואר 2008, כי יש לבסס את ספרי הלימוד באיראן על הערכים והאמונות המקובלים באיראן. באותו הכנס מתח גם סגן שר החינוך ביקורת על ספרי הלימוד בהם נעשה כיום שימוש באיראן ואמר, כי הם אינם מבוססים על פילוסופיית הלימוד והחינוך של הרפובליקה האסלאמית (פארס, 22 ינואר 2008). יצוין, כי במסגרת הרפורמה בתוכנית הלימודים לאחר המהפכה האסלאמית (1979) צומצמו באופן משמעותי תכני הלימוד בהיסטוריה העוסקים במלוכה האיראנית.

להתחתן באיראן - עסק יקר

על-פי מחקר של אוניברסיטת שהיד בהשתי (Shahid Beheshti) בטהראן, עליו דיווחה השבוע סוכנות הידיעות מהר, נדרש אזרח איראני המתגורר בטהראן לשלם בממוצע 30 מיליארד ריאל (כ-30 אלף דולרים) על מנת להתחתן. הסוציולוג מג'יד אבהרי (Majid Abhari), שעמד בראש

צוות המחקר, עדכן, כי עלותה הגבוהה של חתונה ממוצעת נובעת, בין היתר, ממחירן הגבוה של קניית טבעות נישואין, עוגת חתונה, שמלת כלה ופרחים והשכרת אולם חתונות, מכוניות וצלמים. אבהרי הוסיף, כי רכישת דירה ונדוניה מהוות את מקור הדאגה המרכזי עבור צעירים טהראנים המבקשים להתחתן.

לדברי אבהרי, מהווה יוקר המחיה בטהראן את הסיבה המרכזית לעליה המהירה בגיל הנישואין בקרב צעירים בטהראן. הוא ציין, כי במחצית השנייה של השנה האיראנית שעברה (ספטמבר 2008-מרץ 2009) חלה ירידה של 70 אחוזים בשיעור הנישואין בקרב צעירים איראנים. בנוסף חל במהלך השנה שעברה גידול של 11 אחוזים בשיעור הגירושין במדינה, בעיקר בקרב גברים בגילאים 25 עד 29 ונשים בגילאים 20 עד 24 (מהר, 26 ספטמבר).

בשנים האחרונות נדרשו בכירים איראנים לעסוק במשבר הנישואין באיראן, שניכר הן בעליה הנמשכת בגיל הנישואין הממוצע והן בעליה בשיעור הגירושין. שר הפנים לשעבר, מצטפא פ'ור-מחמדי (Mostafa Pour-Mohammadi) אף הציע בשנה שעברה, שהממשלה תעודד את מוסד הנישואין הזמניים (נישואי מתעה, Mut'a, או ציע'ה, Sigheh, המותרים על-פי האסלאם השיעי) על מנת לסייע לצעירים האיראנים הנאלצים להתמודד עם בעיות מיוחדות לנוכח העלייה הנמשכת בגיל הנישואין.

תמונת השבוע: שיגור "שהאב-3" במסגרת תרגיל שיגור טילים על-ידי משמרות המהפכה במסגרת "שבוע ההגנה הקדושה" (לציון ראשית מלחמת איראן-עיראק)

